

УКРАЇНСЬКА І ЗАРУБІЖНА БІОГРАФІСТИКА

УДК 930.1 (367)

DOI 10.25128/2225-3165.20.01.12

Iryna Fedoriv PhD (History), Associate Professor,
Department of the World History and Religious Study,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine)
feiorol@i.uaORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1344-8053>**Ірина Федорів**Кандидат історичних наук, доцент,
Кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (Україна)

НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ МИРОНА КОРДУБИ У ВАРШАВСЬКИЙ ПЕРІОД ДІЯЛЬНОСТІ (1929–1940)

Анотація. Мета дослідження – проаналізувати варшавський період життя й діяльності М. Кордуби (1929–1940), як передусім одного із провідних представників НТШ та наукової школи М. Грушевського, у контексті налагодження наукової співпраці з європейськими інституціями, товариствами, вченими. Методологія праці: використано принципи історизму та об'єктивності; загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція та дедукція, порівняння, узагальнення та ін.), спеціально-історичні (історико-хронологічний, історико-порівняльний, системно-структурний, ін.) наукові методи, а також міждисциплінарний і плюралістичний підходи до вивчення наукової співпраці М. Кордуби у варшавський період життя із європейськими вченими, науковими установами, інституціями на основі застосування історичних джерел та досягнень сучасної історіографії. Наукова новизна: висвітлено нові важливі історичні факти з життя і діяльності М. Кордуби як професора Варшавського університету у контексті налагодження наукової співпраці з європейськими ученими. Закцентовано на його ролі як представника НТШ та української історичної науки на міжнародних наукових форумах 1920–1930-х рр. Висновки: варшавський період діяльності М. Кордуби – особливо плідний в науковій і викладацькій сферах життя ученого; професор був одним із яскравих представників української історичної науки на європейському рівні, активний учасник міжнародних форумів, конференцій, наукових товариств, на яких пропагував передусім українське питання, Україну, її історію серед європейських народів. Його фахові доповіді отримали схвальні оцінки європейських учених, історик систематично друкувався в іноземних виданнях, чим популяризував українську й слов'янську історію.

Ключові слова: Мирон Кордуба, варшавський період діяльності, Варшавський університет, наукові форуми, міжнародна наукова співпраця.

MYRON KORDUBA'S SCIENTIFIC LINKS IN HIS WARSAW PERIOD OF ACTIVITIES (1929–1940)

Summary. The purpose of the study is to analyze the Warsaw period of life and activities of M. Korduba (1929–1940), who is considered first and foremost to be one of the leading representatives of T. Shevchenko Scientific Society and M. Hrushevsky Scientific School, in the context of establishing scientific cooperation with European institutions, societies and scientists. Methodology of work: is based on the usage of historicism and objectivism principles, general-scientific (analysis, synthesis, induction and deduction, etc.), special historical (historical-chronological, historical-comparative, systemic-and-structural, etc.) and other scientific methods as well as interdisciplinary and pluralistic approaches to the study of M. Korduba's scientific cooperation with European scientists, scientific organizations and institutions during his Warsaw period of life were used based on historical sources and the achievements of modern historiography. Scientific Novelty: New important historical facts about the life and activities of M. Korduba as a Professor at University of Warsaw in the context of establishing scientific cooperation with European scholars have been highlighted. His role of a representative of T. Shevchenko Scientific Society and Ukrainian historical science at the international scientific forums of the 1920s and 1930s has been emphasized. Conclusions: M. Korduba's Warsaw period of activities was especially fruitful in the scientific and teaching spheres of the

scientist's life; Professor was one of the most prominent representatives of Ukrainian historical science at the European level, an active participant in international forums, conferences, scientific societies at which the Ukrainian issue, Ukraine and its history among European peoples was promoted. His professional reports were highly appraised by European scholars; the historian's works were regularly published in foreign editions, thus promoting Ukrainian and Slavic history.

Keywords: Myron Korduba, Warsaw period of activities, University of Warsaw, scientific forums, international scientific cooperation.

Постановка проблеми. Після завершення Першої світової війни міжнародна наукова співпраця поступово відновлюється. Започатковано або поновлено діяльність багатьох міжнародних та національних наукових конгресів, конференцій, з'їздів, а також інституцій та товариств. На розвиток науки й наукові зв'язки між європейськими та українськими ученими у міжвоєнний період значною мірою впливала політична ситуація, національно-державницькі прагнення представників слов'янських народів. Для європейських учених нагодою представити свої наукові здобутки, налагодити контакти з колегами були конференції. Оскільки польська влада намагалася всіляко обмежити українське науково-освітнє життя, українська наука значною мірою розвивалася автономно, науковці зосереджувалися на своїх національних середовищах. Українські вчені, як члени делегацій різних країн, змушені були доводити своє право на участь у міжнародних заходах. З усіх українських наукових товариств на міжнародних форумах найбільше визнавали Наукове товариство імені Шевченка. Важливим здобутком участі українських учених у міжнародних наукових заходах було налагодження співпраці з європейськими фахівцями, їх зацікавлення українською історією та українським питанням, що безперечно мало важливий вплив на подальший розвиток вітчизняної науки. Зважаючи на погане фінансове становище НТШ та його членів, проблеми з виготовленням закордонних паспортів і отриманням віз, лише невелика кількість українських науковців у 1920–1930-х рр. відвідувала Європу.

Прикладом налагодження тісної співпраці з європейськими вченими й активної участі у європейському науковому житті у 1920-х, особливо у 1930-х рр., є діяльність відомого українського історика, географа, педагога, перекладача, бібліографа та громадсько-політичного діяча – Мирона Кордуби (1876–1947) – великого вченого України, водночас Європи та світу. Сьогодні особливо важливо говорити про репрезентовані вченим здобутки у науковому, суспільному та освітньому просторах, по-новому оцінюючи його фахові досягнення, історіософію, у яких був присутній патріотизм у європейському контексті.

Аналіз дослідження. Аналіз наукової літератури свідчить, що окреслена проблема в українській історіографії викликала інтерес дослідників. Низку публікацій варшавському періоду життя й діяльності М. Кордуби присвятив львівський учений, кордубознавець Олег Піх (Піх, 2008, 2009, 2012). У цьому ж контексті заслуговує уваги і стаття О. Антоновича (О. Купчинського) “Із плеяди видатних у національній науці: Мирон Кордуба”, у котрій аналізується викладацька діяльність історика у Варшавському університеті, вплив ученого на формування особистості Є. Гедройця (Антонович, 2013). Окремі аспекти наукової співпраці М. Кордуби з видатними польськими ученими й громадсько-політичними діячами порушено у дослідженнях Ю. Вялової (Вялова, 2019), Б. Бердиховської (Бердиховська, 2005), Б. Білинського (Білинський, 2012), О. Яручик (Яручик, 2013), С. Козака (Козак, 2012) та ін. Аналізуючи діяльність українських учених на міжнародних наукових форумах у 1919–1939, неодноразово підкреслюють значення у цьому зв'язку М. Кордуби – Я. Ісаєвич (Ісаєвич, 2009), М. Чебан (Чебан, 2017), З. Зайцева (Зайцева, 2002). Деякі питання досліджуваної у статті теми порушувались раніше автором публікації (Федорів, 2001, 2002). Проте,

як свідчить аналіз історіографії, цілісного викладу досліджуване питання досі не мало.

Відтак, **метою статті** є проаналізувати варшавський період життя й діяльності М. Кордуби (1929–1940), як передусім одного із провідних представників НТШ та наукової школи М. Грушевського, у контексті налагодження наукової співпраці з європейськими інституціями, товариствами, вченими.

Виклад основного матеріалу. М. Кордуба особливо активно долучився до роботи загальноєвропейських інституцій у 1920–1930-х рр. У цей період він став членом економіко-технічного відділу Інституту громадознавства та історико-філологічного товариства у Празі, Українського наукового інституту у Варшаві, Польського товариства прихильників історії, Варшавського інституту дослідження національних справ, Угорського товариства ім. Ш. Петефі (Піх, 2009: 13). Власне у 1929–1939 рр. історик працював професором Варшавського університету, що з середини 1920-х рр. був одним із осередків академічного життя українців у Польщі. У різний час у ньому викладали такі відомі вчені як І. Огієнко, Р. Смаль-Стоцький, Д. Дорошенко, О. Лотоцький, С. Балей, В. Біднов, П. Зайцев, В. Заїкін та ін. (Піх, 2012: 185–186).

Власне Виділ НТШ найчастіше делегував до участі в міжнародних конференціях з істориків: М. Кордубу, І. Крип'якевича, М. Чубатого, Р. Зубика, Я. Пастернака, з філологів – Ф. Колессу, Я. Гординського, І. Свенціцького, географа В. Кубійовича. Ці та інші дослідники представляли здобутки вітчизняної науки на Міжнародних конгресах істориків, Конгресах слов'янських географів і етнографів, Міжнародних конгресах візантологів, З'їздах бібліотекарів і архівістів, Міжнародних конгресах історії мистецтва, З'їздах слов'янських філологів та ін. (Чебан, 2017: 73).

Влітку 1927 р. М. Кордуба брав участь у з'їзді істориків, скликаному у Варшаві Польським історичним товариством. У науковому форумі взяло участь понад 150 учених, які представляли університетські кафедри, наукові товариства, музеї, редакції історичних журналів. М. Кордуба разом із І. Крип'якевичем були відправлені від НТШ (Кордуба, 1927: 196).

На Конгресі з ініціативи авторитетного польського історика, дослідника європейського середньовіччя і польсько-українських стосунків Марцеля Гандельсмана було засновано Федерацію історичних товариств Східної Європи, завданням якої визначено пропагування ідеї Східної Європи як великого історично-культурного регіону, що простягнувся від східних кордонів Німеччини й Італії аж до українських земель та європейських кордонів Росії. До складу Федерації увійшли, крім польських, чеських та угорських, три українські наукові інституції: НТШ і Національний музей у Львові та утворений згодом Український науковий інститут у Варшаві (УНІ). Участь у її заходах брали також представники з Німеччини, Прибалтики, Югославії, Греції, Фінляндії, Болгарії, Румунії (Зайцева, 2002: 119). Було вироблено статут Федерації й обрано Виконавчу комісію, членами котрої стали М. Кордуба та І. Крип'якевич (Кордуба, 1927: 196). Окрім того, М. Кордуба засідав у президії словникової комісії і був вибраний до 7-членної управи, утвореної на конференції Федерації (Кордуба, 1927: 199).

Доповідаючи, учений звернув увагу на те, яке вагоме значення для історико-наукових досліджень мають топоніми, наскільки важливо в Україні збирати їх “просто з народних уст”, бо в усіх офіційних виданнях та картах їх перекручено на російський, польський, німецький, румунський та угорський лад (Кордуба, 1927: 197); окреслив стан топонімічних досліджень в Україні та інших європейських країнах, наголосив на потребі системного опрацювання географічних назв та запропонував відповідним структурам Федерації взяти під контроль цю проблему. Учений розробив методіку та програму такої дослідницької роботи, що передбачала: укладання квестіонару для збору назв; обрання спеціальних

представників, які б у своїй визначеній області організували систематичний збір топонімичного матеріалу; зберігання і систематизацію зібраних документів; повне бібліографування всіх публікацій; створення спеціального часопису, де б друкувалися розвідки з топоніміки. Рекомендації М. Кордуби схвально оцінили учасники конференції та передали їх відповідним профільним установам Федерації (Федорів, 2001: 38; Кордуба, 1927: 197).

Українські делегати налагодили дружні взаємини з різними слов'янськими і німецькими вченими, зацікавили їх українськими справами, що безперечно мало позитивні наслідки для дальшого розвитку української науки (Федорів, 2001: 39). М. Кордуба заявив про себе як про гідного репрезентанта української історичної науки на європейській арені, після чого активно представляв її інтереси у міжнародних наукових інституціях (Піх, 2012: 185).

На конгресі істориків, на ґрунті взаємного зацікавлення топонімікою та середньовічною історією, м. Кордуба познайомився з професором М. Гандельсманом. Польський учений у 1920–1935 рр. як керівник Комісії атласу історії польських земель теж активно опрацьовував топонімичний матеріал, що сприяло тривалому науковому співробітництву між обома дослідниками. Очевидно, саме за рекомендацією М. Гандельсмана та О. Галецького у 1928 р. М. Кордубу й було запрошено до Варшавського університету (Піх, 2012: 185). Про тривалі доброзичливі стосунки між М. Гандельсманом і М. Кордубою свідчить листування останнього з М. Грушевським. З якого дізнаємось, наприклад, що М. Грушевський просить М. Кордубу подякувати М. Гандельсману за вітальні листи від [...Університету й Варшавського історичного товариства...], адресовані М. Грушевському з нагоди його ювілею, за підписом польського історика (Взаємне листування, 2016: 237). В іншому листі йдеться про обмін історичною літературою між М. Грушевським і М. Гандельсманом за посередництва М. Кордуби (Взаємне, 2016: 243).

Як і у випадку з іншими українськими представниками у Варшавському університеті, з М. Кордубою було спочатку укладено контрактну умову, 24 лютого 1934 р. його іменовано надзвичайним професором, а з 14 вересня 1937 р. – звичайним професором (Піх, 2012: 186). Як згадує дочка історика Стефанія Ольшанська: “Це було визнання. На цей час він уже був відомим істориком-дослідником. Його інаугураційна лекція у Варшавському університеті мала блискучий успіх. Це був найбільш успішний період його життя” (Ольшанська, 1996: 2). 30 січня 1929 р. у великому залі Варшавського університету ім. Ю. Пілсудського М. Кордуба виголосив промову, що отримала позитивні відгуки польських учених, представників української емігрантської інтелігенції, студентів. Про цю подію у листі до І. Крип'якевича історик згадував так: “Публіки було доволі, про се вже постаралася наша еміграція і Гандельсман та Галецький, котрі – як я довідався – на викладах поручили своїм студентам прийти на інаугурацію. Були й наші професори: Стоцький, Огієнко, Балей, Біднов. Гандельсман, як декан, привітав мене промовою, в котрій зазначив мої “наукові заслуги” – я, відповідаючи, вказав на се, що Варшавський університет перший з польських підняв думку поширити круг своїх дисциплін також і на українську історію, і зазначив, що се вийде також і на добро польської історії, бо вже Длугош розумів, що без знання української годі як слід зрозуміти польську історію...” (ЦДІАУ у Львові. Ф. 357. Оп. 1. Спр. 24. Арк. 1).

У 1928/1929 академічному році на факультеті утворено дві нові “контрактні” кафедри (семінари) – семінар української філології (очолював Р. Смаль-Стоцький) та семінар української історії (очолював М. Кордуба). Спочатку новоутворені структури не мали ні власного приміщення, ні бюджету для проведення потрібних організаційних заходів. Згодом, у 1930/1931 академічному році, коли з метою покращення науково-дидактичного процесу у Варшавському

університеті постав Історичний інститут, до його складу ввійшли до того часу функціонуючі незалежно історичні семінари, зокрема й історії України, яким керував М. Кордуба. А починаючи з 1932/1933 рр., кафедра отримала власний бюджет, яким керівник розпоряджався спільно з асистентом Історичного інституту (Піх, 2012: 186).

У Варшавському університеті М. Кордуба читав повний курс лекцій з історії Східної Європи, а з 1937 р. – України (Антонович, 2013: 32). З викладанням дисципліни “історія України” виникали деякі труднощі. Польські слухачі його бойкотували, а серед українців переважали студенти Студіум православного богослов'я, для котрих ці семінари не були обов'язковими (Піх, 2012: 186), проте записувались і поляки. Одним із небагатьох польських учнів М. Кордуби був Єжи Гедройць – згодом один із найяскравіших представників польської інтелектуальної еліти другої половини ХХ ст., головний редактор паризького часопису “Культура”, автор численних публікацій про польсько-українські взаємини і порозуміння обох народів (Бердиховська, 2005: 11). Пізніше у своїй “Автобіографії” Є. Гедройць згадував: “... я почав вивчати українську історію в професора Кордуби, через що вельми сильно переживав, адже там були переважно українці, які дивилися на мене з подивом, мов на залізного вовка. Семінар професора Кордуби я відвідував десь півтора року. Йому завдячую добру орієнтацію в українській літературі та численні контакти з майбутніми українськими діячами. Українську історію я вибрав, мабуть, з упертості. А ще тому, що цілком випадково в той час познайомився з отцем Жевуським, василіянином, людиною близькою до архієпископа Шептицького...” (Єжи Гедройць та українська еміграція, 2008: 7).

У Державному архіві Львівської області зберігається 12 томів конспектів лекцій з історії України, прочитаних професором у Варшавському університеті. Це детальний виклад історії України від найдавніших – до новітніх часів (Держархів Львівської області. Ф. Р. 2923. Оп. 1. Спр. 21–32). Лекції М. Кордуби досі, окрім поодиноких, не видані, хоча “представляють виняткову вартість у науковому плані” (Антонович, 2013: 32). У них учений висвітлює історію європейських країн і Сходу, найдавніші періоди історії України і до ХХ ст. у контексті історії слов'янських народів, що особливо важливо.

Враховуючи те, що в США історію України тоді ще не викладали, а в СРСР її було практично заборонено, семінар, а згодом кафедра М. Кордуби у Варшавському університеті були чи не єдиними установами, де такі виклади відбувалися (Білінський, 2012: 195).

Лекції і семінарські заняття М. Кордуби в університеті не пройшли марно для Є. Гедройця. Після війни, очолюючи польських інтелектуалів за кордоном, готуючи часопис “Культура” в Парижі, він “як ніхто ніколи в Польщі зумів здолати анахронізми, зрікся ревізії границь і аргументовано вибудовував концепцію майбутньої польсько-української співпраці” (Антонович, 2013: 32–33).

У зв'язку з поширенням ідеї прометеїзму у Варшаві в 1930-х рр. постав Instytut Wschodni, у складі якого діяло молодіжне крило з відповідною українською секцією. Слухачам секції пропонувалися курси лекцій щодо різних українських проблем, зокрема М. Кордуби (історія України), О. Лотоцького (українська політична думка), Б. Лепкого (українська література), Р. Смаль-Стоцького (українська мова) (Кульчицька, 2007: 132). Слід згадати й факт, що на запрошення Інституту дослідження національних справ у приміщенні Товариства любителів історії у Варшаві 15 грудня 1933 р. професор прочитав публічну лекцію про генезу українсько-польських відносин (X–XIII ст.), яка згодом була опублікована у часописі “Sprawy Narodowościowe” (Піх, 2012: 187; Рубльов). Лекційній та науковій роботі М. Кордуби у Варшаві сприяла можливість працювати з архівними й музейними матеріалами Православного Митрополичого Архіву-Музею, в

бібліотеках Замайських і Красінських, в Архіві Давніх Актів тощо (Енциклопедія українознавства, 1994: 209).

Говорячи про М. Кордубу як педагога, окремо слід відзначити цінність не лише прочитаних ним у Варшаві курсів лекцій, але й друкованих у той час його праць. Перелік їх досить великий і тематика різна (професор нерідко подавав їх студентам серед обов'язкової літератури). Ними вчений заповнював прогалини в загальному освітньому процесі, насамперед брак відповідних підручників. Вагомою є, зокрема, й праця М. Кордуби “Методологія історії”, у якій уміщено не лише теоретичні, але й практичні, методично-педагогічні сентенції, глибоке системне мислення вченого (Антонович, 2013: 33).

Завдяки спілкуванню з представниками української еміграції та польською політичною і науковою елітою вченому вдалося налагодити контакти з тими польськими інтелектуалами, які тією чи іншою мірою виступали за діалог з українцями (Піх, 2012: 187). Так, уже згадуваний нами учень М. Кордуби Є. Гедройць під час голодомору 1932–1933 рр. і сталінських репресій, поділяючи федералістські погляди Ю. Пілсудського, послідовно пропагував ідею неминучого розпаду СРСР та утворення на його теренах незалежних держав, підкреслюючи провідну роль України у цьому процесі. Виступав проти польської державної політики асиміляції українців, боровся за визнання рівноправності української мови з іншими мовами, запровадження окремих українських шкіл, заснування українського університету тощо. Згодом, у 1950-х рр., у своїх публікаціях у журналі “Культура” намагався утвердити у свідомості поляків необхідність відмови від претензій на Львів, визнання реалій повоєнних кордонів, урегулювання взаємних претензій шляхом дискусій, міжнародного примирення, і вибачення в ім'я боротьби зі спільним ворогом – імперською Росією. Ця концепція стала важливим аспектом інтелектуальної революції, здійсненої на рубежі 1940–1950-х рр. у середовищі польських та українських інтелектуалів на еміграції (Рубльов. Є. Гедройць). Вплив ідей “Культури” на інтелектуальне життя Польщі протягом понад 30 років був досить результативним. Наприкінці ХХ ст. ідеї Є. Гедройця почали змінювати основні тенденції у відносинах поляків з українцями, білорусами, литовцями тощо. На його думку, що особливо актуально й сьогодні, Україна має виключне значення для зміцнення безпеки Польщі й інших країн ЦСЄ (Морозова, 2016: 76). Безумовно, що формування таких поглядів Є. Гедройця відбувалося під впливом М. Кордуби та українських емігрантів 1930-х рр.

Двосторонніми проектами, до функціонування яких активно долучився М. Кордуба у Варшаві, були також робота у Комісії з дослідження українсько-польських проблем при створеному на підставі розпорядження Ради міністрів від 7 лютого 1930 р. УНІ та участь у діяльності часопису “Biuletyn Polsko-Ukraiński” (ВРУ), який видавався у Варшаві у 1932–1938 рр. (Піх, 2009: 15).

УНІ був створений завдяки зусиллям поляків і українців, зацікавлених у нормалізації польсько-українських стосунків, зокрема, професорів Варшавського університету М. Гандельсмана, О. Галецького, С. Слонського, С. Шобера, В. Дорошевські, Ю. Голомбека, відомих громадсько-політичних осіб – Т. Голувка, Л. Василевського, Я. Єнджеєвіча, Г. Юзефські. Статутом УНІ було передбачено “навчання у сфері господарчого життя, культури та історії українського народу, підготовка до наукової праці та державно-адміністративної” (Козак, 2012: 60). УНІ організував наукові відчити в академічних установах, товариствах та інститутах, засновував курси української мови у польських містах, видавав наукові розвідки, документи чи переклади на українську мову наукових і літературних праць (Піх, 2012: 187).

За весь період діяльності в Інституті працювало 7 комісій і семінарів. Чи не найважливішою була Комісія з дослідження українсько-польських проблем, що

об'єднувала українських і польських учених кількістю понад п'ятдесят осіб. Її членами були відомі вчені, редактори, політичні та військові діячі: О. Лотоцький, В. Біднов, М. Кордуба, Р. Смаль-Стоцький, Б. Лепкий, П. Зайцев (з української сторони); М. Гандельсман, О. Галецький, В. Бончковський, Г. Пашкевич, Л. Василевський – з польської. Президентом комісії обрано М. Гандельсмана, заступниками – С. Шобера і О. Лотоцького, секретарем – Р. Смаль-Стоцького. Комісія працювала у двох секціях: історичну очолював О. Галецький, заступником був М. Кордуба, мовознавчо-філологічну – С. Слонський (заступник – Р. Смаль-Стоцький) (Піх, 2009: 15). Секції проводили 3–4 засідання на рік, однак найактивнішою була історична. М. Кордуба пропонував для обговорення власні розвідки, а також зреферовані дослідження інших учених. Доповіді М. Кордуби “Два причинки до історії Галицько-Волинського князівства в XIII ст.” та “Становище Володислава Локетка супроти кандидатури Болеслава Тройденевича на володимирський престіл” предметно обговорювались на засіданнях історичного відділу (Піх, 2009: 187).

За майже десять років свого існування – Інститут розгорнув широку видавничу діяльність, випустивши понад 40 томів наукових праць з різних ділянок українознавства, включаючи економічні, культурні, суспільні відносини. Пам'ятною подією УНІ, як щодо концепції, так і її реалізації, було повне видання творів Тараса Шевченка у 16-ти томах, присвячене 75-й річниці смерті письменника. Очолив спеціальну комісію О. Лотоцький, секретарем обрано Р. Смаль-Стоцького, редактором – відомого шевченкознавця П. Зайцева, головним редактором – А. Петренка. Співпрацівниками проекту стали відомі учені Д. Чижевський, Д. Антонович, І. Балей, Д. Дорошенко, Л. Білецький, В. Сімович, М. Кордуба, Б. Лепкий, С. Смаль-Стоцький, Є. Маланюк. Із запланованих шістнадцяти томів творів поета вийшло друком тринадцять, разом із кореспонденцією, щоденником, перекладами його творів іноземними мовами, літературною біографією Т. Шевченка. Тринадцятий том був присвячений зв'язкам Шевченка з поляками (Козак, 2012: 65). М. Кордуба подав до видання ґрунтовну розвідку “Шевченко як краєзнавець та археолог” (Кордуба, 1934). Безсумніву, що цей задум зробив великий крок у шевченкознавстві.

Іншим тогочасним проектом, котрий передбачав зближення польської та української позицій був часопис “ВРУ” (1932–1938), головним редактором котрого став відомий польський публіцист В. Бончковський. Часопис постав у рамках діяльності Instytutu Wschodniego, завданням якого було зацікавлення польського суспільства справами Сходу та Азії. Ініціатива також виходила від знаних польських політиків і публіцистів, що намагались розв'язати польсько-українські проблеми: С. Папроцького, Л. Василевського, С. Стемповського (Піх, 2012: 188).

Слід зазначити, що “ВРУ” – одна з унікальних сторінок польсько-української преси, що піднімала освітній і загально-культурний рівень обох народів, пропонуючи класику польської та української культури. У журналі публікували політичні думки Ю. Пілсудського щодо українсько-польського поєднання з елементами федералізму. В. Бончковський належав до незначного кола польських публіцистів та інтелектуалів, які дивилися на Україну як на країну з давньою християнською культурою і вважали українців, що проживали на території Польщі, своїми союзниками у протимосковському фронті (Яручик, 2013: 118).

Серед поляків, що активно співпрацювали з “ВРУ”, можна відзначити Л. Василевського, Я. Лося, П. Дуніна-Борковського, С. Папроцького та В. Бончковського, а серед українців: І. Кедрина-Рудницького, Д. Дорошенка, П. Шандрука, П. Зайцева, Р. Смаль-Стоцького, М. Кордубу, В. Кубійовича, В. Дорошенка, Б. Лепкого, П. Ковжуна, М. Андрусяка та ін. (Піх, 2012: 188).

Свою позицію на сторінках “ВРУ” щодо важливих проблем для польського та українського суспільств висловлював і М. Кордуба. Значну увагу вчений приділив

темі відкриття у польській державі українського університету, наголосивши, що це питання є найбільш актуальним для українсько-польських взаємин, і її якнайшвидше вирішення могло б посприяти порозумінню між обома народами. На думку історика, створення УНІ у Варшаві не вирішило проблеми з відкриттям університету, оскільки ця інституція не мала ні власного професорського складу, ні студентів, не проводила лекційних і семінарських занять, а могла лише видавати наукові дослідження українською мовою. Отже, М. Кордуба виступив проти тверджень редактора “ВРУ” В. Бончковського, котрий вважав, що відкриття українського університету є не на часі та потребує додаткової підготовки польського суспільства, а заснування УНІ могло б стати основою для його створення. В інших статтях, вміщених у часописі, дослідник порушував проблеми провокаційних публікацій у польських виданнях, закидав авторам фальшування історії та географії під час тлумачення походження назви “Україна” тощо (Піх, Чебан, 2012: 169).

Значущість “ВРУ” передусім і в тому, що це видання продовжило, започатковану у 1930 р. у кварталнику “Wschód-Orient” (редактором першого числа був Є. Гедройць, наступних, до кінця існування – 1939 р. – В. Бончковський) форму діалогу двох культур у ХХ ст. Після Другої світової війни естафету українсько-польського поєднання приймає паризька “Культура” (Яручик, 2013: 117, 119).

Перебування М. Кордуби у 1930-х рр. в Польщі співпало з активізацією прометеївського руху в країні. Прихильники “прометеївської ідеї” відводили Польщі особливу роль: у разі перемоги над більшовицькою Росією вона мала очолити ті держави, що постануть на руїнах СРСР, допомогти їм у формуванні державності. Планувалося, що потенційні країни утворять єдину федерацію, провідні позиції в якій займатиме Друга Річ Посполита. Автори доктрини відводили для України в цій федераційній програмі важливу роль. У Варшаві було створено клуб “Прометей” (1928), завданням якого мало бути культурне і товариське зближення народів, поневолених більшовицькою Росією (Вялова, 2019: 192). Основною формою діяльності було зібрання членів клубу і гостей, на якому передбачалася доповідь на обрану тему (Вялова, 2019: 193). Серед доповідачів домінували найчисельніші у цьому товаристві українці. У різний час доповіді в клубі читали Г. Лазаревський, В. Біднов, М. Кордуба, М. Ковалевський, А. Лівіцький, А. Крижанівський. Польськими доповідачами були Л. Василевський, М. Гандельсман, Ю. Лободовський, В. Бончковський (Вялова, 2019: 194). Як відомо, концепція прометеїзму не була реалізована протягом міжвоєнного періоду.

У цей період М. Кордуба співпрацював також з Польською академією знань у Кракові, писав на замовлення редакції статті для “Польського біографічного словника” (Піх, Чебан, 2012: 169). Для збору біографічних матеріалів було утворено місцеві комітети у Кракові, Варшаві, Львові, Познані, Катовіцах, Луцьку тощо. Крім інформативної та популяризаторської, словник мав і наукову мету (Polski słownik, 1935). Історик подав до цього словника низку статей про видатних українських діячів, зокрема в третьому томі видання надруковано біографії І. Брюховецького, М. Ханенка, С. Ханенка, Б. Хмельницького, його батька Михайла, синів Юрія і Тимоша, родича Павла Яненка-Хмельницького (Polski słownik, 1937a). Крім згаданих біографій, в інших томах було подано ще й біографії козацького гетьмана М. Дорошенка, генерального осавула козацьких військ за Б. Хмельницького – Демка Михайловича (Polski słownik, 1939), гайдамацького ватажка Сави Чалого, київського православно-митрополита Четвертинського Святополка Георга Гедеона, білоруського православного єпископа Четвертинського Святополка Степана – Сильвестра (Polski słownik, 1937b), князя Болеслава та Юрія Борковського (Polski słownik, 1936). Те, що біографії вищеназваних осіб подав саме

український вчений, а не польський, робило свою справу, матеріал був викладений з власних засадничих позицій. В одному з листів до І. Крип'якевича М. Кордуба зазначав: "Приходиться писати для чужих і збагачувати чужі, без сього багаті літератури. Щоправда се робить також прислугу нашій справі і було се для мене великою сатисфакцією, що та сама Краківська Академія Наук, котра перед війною признала нагороду Равіті-Гавронському за його пасквілю про Хмельницького, тепер у своїм Słownik-u Biograficzn-im опрацьованне життєписів всіх Хмельницьких поручила мені і видрукувала так, як я зладив" (ЦДІАУ у Львові. Ф. 357. Оп. 1. Спр. 24. Арк. 2–3). В іншому листі до І. Крип'якевича від 3 лютого 1938 р., писав: "А тим часом наша продукція наукова зійшла до нулі, аж сором перед сусідами, коли від часу до часу спитають про наші новини з наукового поля. Ще 10 літ тому назад наша продукція на полі історичних дослідів перевищала польську і чеську, а тепер зійшла до рівня білоруської. Фінансова криза НТШ зійшлася фатально з розгромом Академії [наук у Києві] і кризою у Варшавському Українському Інституті, спричиненою непосильним видавництвом 16-томового Шевченка. Через те вже довгий час спочивають в редакційних теках ріжні праці без вигляду на виданне у ближшій часі..." (ЦДІАУ у Львові. Ф. 357. Оп. 1. Спр. 24. Арк. 6). Враховуючи певну стагнацію національної історіографії на початку 1930-х рр., та зважаючи на проблеми у видавничому секторі, М. Кордуба змушений був шукати можливості публікації своїх праць у польських і західноєвропейських виданнях ("Balticoslavica", "Le monde slave", "Zeitschrift für osteuropäische Geschichte", "Kwartalnik Historyczny", "Światowit", "Przegląd Historyczny" та ін.), що безумовно сприяло піднесенню міжнародного авторитету історика (Піх, 2012: 190).

Упродовж 1930-х рр. учений двічі (Варшава, 1933 та Цюріх, 1938) брав участь у VII та VIII міжнародних історичних конгресах, представляючи УНІ та НТШ. Окрім того, М. Кордуба презентував обидві інституції на III загальних зборах Федерації історичних товариств Східної Європи, що відбувалися наприкінці серпня 1938 р. у Цюріху перед історичним з'їздом, котрі об'єднували 41 наукове товариство з метою вивчення історії Східної Європи і слов'янства (Піх, 2012: 17; Рубльов. Кордуба Мирон).

На VII конгресі, що відбувався у Варшаві 21–27 серпня 1933 р. було 12 представників українських наукових установ, що діяли поза межами СРСР. Зі Львова: Я. Пастернак, В. Щербаківський, М. Чубатий, І. Свенціцький, Р. Зубик, Я. Скрутень, з Варшави – М. Кордуба та О. Лотоцький та ін. М. Кордуба виступив перед світовою громадськістю, порушивши питання виникнення української нації, черговий раз, поставивши на порядок денний українське питання (Korduba, 1933). За підсумками конференції з ініціативи й за редакцією М. Кордуби НТШ видало збірник доповідей українських учених. Їхня участь відображена також і в публікаціях Організаційного комітету: тексти доповідей – у матеріалах конгресу, інформація про обговорення – у звітах про засідання, а короткий виклад – у збірниках резюме (Чебан, 2017: 73; Contributions a L'histoire, 1933).

У вересні 1938 р. М. Кордуба став представником від НТШ та УНІ, до речі, єдиним із 99 учених, із Польщі, на VIII Міжнародному конгресі істориків у Цюріху (Швейцарія). Українські вчені з СРСР участі у конгресі не брали (Ісаєвич, 2009: 721). Згодом газета "Діло" повідомляла, що реферат М. Кордуби на тему "Домінуюче становище Галицько-Волинської держави на Сході Європи в другій половині XIII ст." мав багато слухачів і прихильну оцінку в дискусії, викликав прохання до вченого з боку німецьких і чеських професорів і доцентів, які цікавилися історією України, вислати їм після надрукування відбитки реферату (ЦДІАУ у Львові. Ф. 357. Оп.1. Спр. 24. Арк. 6). Враження історика від участі у цих двох конгресах опублікувала газета "Діло" (Кордуба, 1938).

І на останок. Атмосферу варшавського періоду життя М. Кордуби прекрасно передають "Спогади про дідуся" внука Б. Білинського: "Пам'ятаю діда ще з

Варшави, куди приїздив з мамою зі Збаража в гості. Інтуїтивно відчував велич особи. Пам'ятаю, що до діда приходили поважні панови, яких я трохи побоювався, але тягнуло до їх товариства. Потім я довідався, що серед них бували чільні представники української громади у Варшаві, зокрема проф. Р. Смаль-Стоцький" (Білинський, 1996). Варшавська квартира Кордубів була справжнім осередком українського життя. Тут часто збиралися колишні активні учасники українських визвольних змагань, письменники і вчені, що проживали у Польщі. Знаходять підтримку і допомогу наддніпрянці, яких взяв під свою опіку "Союз українок" – і впершу чергу його голова, дружина професора – Євгенія Кордуба.

У Варшаві М. Кордуба перебував до середини 1940 р., після закриття німецькою окупаційною владою Варшавського університету та УНІ, історик переїхав до Холма, де до грудня 1941 р. викладав історію в українській гімназії (Федорів, 2001: 41).

Висновки. Відтак, варшавський період діяльності М. Кордуби – особливо плідний в науковій і викладацькій сферах життя ученого; професор був одним із яскравих представників української історичної науки на європейському рівні, активний учасник міжнародних форумів, конференцій, наукових товариств, на яких пропагував передусім українське питання, Україну у складний період втрати нею державності. Його фахові доповіді отримали схвальні оцінки європейських учених. Історик систематично друкувався в іноземних виданнях, чим популяризував українську й слов'янську історію.

Українська політична та наукова еміграція між двома світовими війнами була представником поневоленої країни, яка на радянських землях не мала змоги вільно працювати, і творила ті політичні й наукові цінності та інституції, творити які на рідних землях не було можливості. Напередодні Другої світової війни через міжнародне напруження наукові конгреси, з'їзди не скликалися, і науково-культурна співпраця між європейськими ученими практично припинилася.

Список використаних джерел

- Антонович О. Із плеяди видатних у національній науці: Мирон Кордуба // Вісник НТШ. 2013. Ч. 49. С. 28–34.
- Бердиховська Б. Україна в житті Єжи Гедройця і на сторінках паризької "Культури" // Простір свободи. Україна на шпальтах паризької "Культури" / [вид. підгот. Б. Бердиховська; пер. з пол.]. К., 2005. С. 9–33.
- Білинський Б. Мирон Кордуба в контексті епохи // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2012. Вип. 5. С. 192–198.
- Білинський Б. Спогади про дідуся // Подільське слово. 1996. 24 лютого.
- Взаємне листування Михайла Грушевського та Мирона Кордуби / упорядн., авт. вступ. розд. і наук. комент. О. А. Купчинський. Львів: Наукове товариство ім. Шевченка у Львові, 2016. 424 с.
- Вялова Ю. Леон Василевський (1870–1936): постать політика у контексті польсько-українського діалогу / Відп. ред. О. С. Рубльов. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2019. 268 с.
- Енциклопедія Українознавства. Словникова частина: В 10-х Т. Львів: Наукове товариство ім. Т. Шевченка, 1994. Т.1. 399 с.
- Єжи Гедройць та українська еміграція. Листування 1950–1982 років / Упоряд., переднє слово і коментарі Б. Бердиховської. Пер. з польс. та англ. К., 2008. 752 с.
- Ісаєвич Я. Міжнародні конгреси істориків і обговорення на них проблем українознавства та участь учених з України // Енциклопедія історії України. К., 2009. Т. 6. С. 714–726.
- Зайцева З. Мирон Кордуба й українські наукові товариства // Український історичний журнал. 2002. № 6. С. 108–122.
- Козак С. Український Науковий Інститут у Варшаві (1930–1939) // Історіографічні дослідження в Україні: 36. наук. пр. 2012. Вип. 22. С. 59–68.
- Кордуба М. Два міжнародні історичні з'їзди в Цюриху // Діло. 1938. Ч. 195. С. 9.
- Кордуба М. Конспект лекцій з історії України, прочитаних у Варшавському університеті // Державний архів Львівської області. Ф. Р. 2923 (Кордуба Мирон Михайлович, історик, професор Львівського державного університету. 1876–1947 рр.). Оп. 1. Спр. 21–27. Частина I. Т. 1–7. 779 арк.
- Кордуба М. Конспект лекцій з історії України, прочитаних у Варшавському університеті // Держархів Львівської обл. Ф. Р. 2923. Оп. 1. Спр. 28–32. Частина II. Т. 1–5. 393 арк.
- Кордуба М. Конференція істориків у Варшаві // Україна. 1927. Кн. 5. С. 196–199.
- Кордуба М. Шевченко як краєзнавець та археолог // Т. Шевченко. Твори. Варшава: УНІ, НТШ, 1934. 7 с.
- Кульчицька Т. Мирон Кордуба у польських історичних та суспільно-політичних періодичних виданнях (1895–1939) // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка. Львів, 2007. Вип. 15. С. 112–136.
- Листи Кордуби М. до Крип'якевича І. з Варшави // Центральний державний історичний архів України у Львові. Ф. 357 (Крип'якевич Іван Петрович – професор, історик). Оп. 1. Спр. 24. 11 арк.

- Морозова О. Ідея незалежної України в діяльності Єжи Гедройця // Наукові праці Чорноморського державного університету імені П. Могили. Серія: Історія. 2016. Вип. 262. Т. 274. С. 75–79.
- Ольшанська С. Мій батько // Подільське слово. 1996. 24 лютого.
- Піх О. Бібліографія історії українсько-польських відносин: суспільно-політичні та економічні процеси (За матеріалами картотеки Мирона Кордуби) / Упоряд. Олег Піх, Оксана Руда. Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2009. 366 с.
- Піх О. Науково-освітня діяльність Мирона Кордуби у Варшаві (1928–1940) // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. Львів, 2012. Вип. 5: Ювілейний збірник на пошану Олександра Коляничука. С. 184–191.
- Піх О. Польська тематика у критико-бібліографічних студіях Мирона Кордуби // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: 36. наук. пр. Львів: Інститут українознавства НАН України ім. І. Крип'якевича, 2008. Вип. 17. С. 564–570.
- Піх О., Чебан М. Мирон Кордуба і Микола Андрусак: до історії взаємин // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. 2012. Вип. 5. С. 158–178.
- Рубльов О. Єжи Гедройць // Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25539
- Рубльов О. Інститут дослідження національних справ // Енциклопедія сучасної України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12363
- Рубльов О. Кордуба Мирон Михайлович // Енциклопедія історії України URL: <http://resource.history.org.ua> =Korduba M.
- Федорів І. Діяльність Мирона Кордуби у варшавський період життя в контексті українсько-польських взаємин (1929–1940 рр.) // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. М. М. Алексієвця. Тернопіль, 2002. Вип. 5. С. 125–130.
- Федорів І. Мирон Кордуба в історії України (кінець XIX – перша половина XX ст.). Тернопіль: Тернопіль-Онлайн, 2001. 127 с.
- Чебан М. Українські вчені на міжнародних наукових форумах (1919–1939): організація, участь, тематика // Україна–Польща: історична спадщина і суспільна свідомість. Львів, 2017. Вип. 10. С. 72–89.
- Яручик О. Володимир Бончковський – речник польсько-українського культурного зближення // Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи. 2013. Т. 2. С. 117–119.
- Contributions a L'histoire de L'Ukraine au VII-e Congres international des sciences historiques, Varsovie aout 1933.
- Korduba M. Die Entstehung der ukrainischen nation // Contributions a L'histoire de L'Ukraine au VII-e Congres international des sciences historiques, Varsovie aout 1933. P. 19–67.
- Polski słownik biograficzny. T. 1. Z. 1. Krakow: Nakladem Polskiej Akademji uniejętności, 1935. 479 s.
- Polski słownik biograficzny. T. 4. Krakow: Nakladem Polskiej Akademji uniejętności, 1937. S. 163; 361–362.
- Polski słownik biograficzny. T. 5. Z. 21. Krakow: Nakladem Polskiej Akademji uniejętności, 1939. S. 105; 335–336; 366.
- Polski słownik biograficzny. T. 3. Krakow: Nakladem Polskiej Akademji uniejętności, 1937. S. 70–71; 261–262; 262–263; 329–334; 334–336; 336–337; 337–338.
- Polski słownik biograficzny. T. 2. Krakow: Nakladem Polskiej Akademji uniejętności, 1936. S. 262; 332.

References

- Antonovych O. Iz pleiady vydatnykh u natsionalnii nautsi: Myron Korduba [From a Constellation of the National Science Outstanding Scholars: Myron Korduba] // Visnyk NTS. 2013. Ch. 49. S. 28–34.
- Berdykhovska B. Ukraina v zhytti Yezhy Gedroitsia i na storinkakh paryzkoi "Kultury" [Ukraine in the Life of Jerzy Giedroyc and on the Pages of the Parisian "Culture"] // Prostir svobody. Ukraina na shpaltakh paryzkoi "Kultury" / [vyd. pidhot. B. Berdykhovska; per. z pol.]. K., 2005. С. 9–33.
- Bilynskiy B. Myron Korduba v konteksti epokhy [Myron Korduba in the Context of the Era] // Ukraina–Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist. 2012. Vyp. 5. S. 192–198.
- Bilynskiy B. Spohady pro didusia [Memories of Grandfather] // Podilske slovo. 1996. 24 liutoho.
- Vzaiemne lystuvannia Mykhaila Hrushevskoho ta Myrona Korduby [Myron Korduba's Correspondence with Mykhailo Hrushevsky] / uporiadn., avt. vstup. rozd. i nauk. koment. O. A. Kupchynskiy. Lviv: Naukove tovarystvo im. Shevchenka u Lvovi, 2016. 424 s.
- Vialova Yu. Leon Vasylevskiy (1870–1936): postat polityka u konteksti polsko-ukrainskoho dialohu [Leon Vasilevsky (1870–1936): Politician's Figure in the Context of Polish-Ukrainian Dialogue] / Vidp. red. O. S. Rublov. NAN Ukrainy. Instytut istorii Ukrainy. K.: Instytut istorii Ukrainy, 2019. 268 s.
- Entsyklopediia Ukrainoznavstva. Slovykova chastyna. [Encyclopedia of Ukrainian Studies. Dictionary Section: Ten-Volume Edition]: V 10-kh T. Lviv: Naukove tovarystvo im. T. Shevchenka, 1994. T.1. 399 s.
- Yezhy Gedroits ta ukrainska emihratsiia. Lystuvannia 1950–1982 rokiv [Jerzy Giedroyc and Ukrainian Emigration. Correspondence of 1950–1982] / Uporiad., perednie slovo i komentari B. Berdykhovskoi. Per. z pols. ta anhl. K., 2008. 752 s.
- Isaievych Ya. Mizhnarodni konhresy istorykiv i obhovorennia na nykh problem ukrainoznavstva ta uchast uchenykh z Ukrainy [International Congresses of Historians with Participating Scientists from Ukraine and] // Entsyklopediia istorii Ukrainy. K., 2009. T. 6. S. 714–726.
- Zaitseva Z. Myron Korduba i ukrainski naukovy tovarystva [Myron Korduba and Ukrainian Scientific Societies] // Ukrainskyi istorychnyi zhurnal. 2002. № 6. S. 108–122.
- Kozak S. Ukrainskyi Naukovyi Instytut u Varshavi (1930–1939) [Ukrainian Science Institute in Warsaw (1930–1939)] // Istoriohrafichni doslidzhennia v Ukraini: Zb. nauk. pr. 2012. Vyp. 22. S. 59–68.
- Korduba M. Dva mizhnarodni istorychni zizdy v Tsiurikhu [Two International Historic Congresses in Zurich] // Dilo. 1938. Ch. 195. S. 9.

- Korduba M. Konspekt lektсії z istorii Ukrainy, prochytyanykh u Varshavskomu universyteti [A Synopsis of Lectures on the History of Ukraine Delivered at the University of Warsaw] // Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti. F. R. 2923. Op. 1. Spr. 21–27. Chastyna I. T. 1–7. 779 ark.
- Korduba M. Konspekt lektсії z istorii Ukrainy, prochytyanykh u Varshavskomu universyteti [A Synopsis of Lectures on the History of Ukraine Delivered at the University of Warsaw] // Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi obl. F. R. 2923. Op. 1. Spr. 28–32. Chastyna II. T. 1–5. 393 ark.
- Korduba M. Konferentsiia istorikov u Varshavi [Conference of Historians in Warsaw] // Ukraina. 1927. Kn. 5. S. 196–199.
- Korduba M. Shevchenko yak kraieznavec ta arheoloh [Shevchenko as a Regional Ethnographer and Archeologist] // T. Shevchenko. Tvory. Varshava: UNI, NTSh, 1934. 7 s.
- Kulchytska T. Myron Korduba u polskykh istorichnykh ta suspilno-politychnykh periodychnykh vydanniakh (1895–1939) [Myron Korduba in Polish Historical and Socio-Political Periodicals (1895–1939)] // Zapysky Lvivskoi naukovoï biblioteky im. V. Stefanyka. Lviv, 2007. Vyp. 15. S. 112–136.
- Lysty Korduby M. do Krypiakievycha I. z Varshavy [M. Korduba's Letters to I. Krypiakiewicz from Warsaw] // Tsentralnyi derzhavnyi istorichnyi arkhiv Ukrainy u Lvovi. F. 357 (Krypiakievych Ivan Petrovych – profesor, istoryk). Op. 1. Spr. 24. 11 ark.
- Morozova O. Ideia nezaleznoi Ukrainy v diialnosti Yezhy Hedroitsia [The Idea of an Independent Ukraine in the Activities of Jerzy Giedroyc] // Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni P. Mohyly. Seria: Istorii. 2016. Vyp. 262. T. 274. S. 75–79.
- Olshanska S. Mii batko [My Father] // Podilske slovo. 1996. 24 liutoho.
- Pikh O. Bibliohrafiia istorii ukrainsko-polskykh vidnosyn: suspilno-politychni ta ekonomichni protsesy (Za materialamy kartoteky Myrona Korduby) [Bibliography of the History of Ukrainian-Polish Relations: Socio-Political and Economic Processes (Based on Myron Korduba Files)] / Uporiad. Oleh Pikh, Oksana Ruda. Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakievycha NAN Ukrainy, 2009. 366 s.
- Pikh O. Naukovo-osvitnia diialnist Myrona Korduby u Varshavi (1928–1940) [Myron Korduba's Scientific and Educational Activities in Warsaw (1928–1940)] // Ukraina–Polshcha: istorichna spadshchyna i suspilna svidomist. Lviv, 2012. Vyp. 5: Yuvileinyi zbirnyk na poshanu Oleksandra Koliianchuka. S. 184–191.
- Pikh O. Polska tematyka u krytyko-bibliohrafichnykh studiakh Myrona Korduby [Polish Themes in Myron Korduba's Critical and Bibliographic Studies] // Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist: Zb. nauk. pr. Lviv: Instytut ukrainoznavstva NAN Ukrainy im. I. Krypiakievycha, 2008. Vyp. 17. S. 564–570.
- Pikh O., Cheban M. Myron Korduba i Mykola Andrusiak: do istorii vzaiemyn [Myron Korduba and Mykola Andrusiak: In Regard to a History of Relationships] // Ukraina–Polshcha: istorichna spadshchyna i suspilna svidomist. 2012. Vyp. 5. S. 158–178.
- Rublov O. Yezhy Gedroits [Jerzy Giedroyc] // Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=25539
- Rublov O. Instytut doslidzhennia natsionalnykh sprav [Institute for National Affairs Studies] // Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=12363
- Rublov O. Korduba Myron Mykhailovych [Korduba Myron Mykhailovych] // Entsyklopediia istorii Ukrainy URL: <http://resource.history.org.ua =Korduba M.>
- Fedoriv I. Diialnist Myrona Korduby u varshavskiy period zhyttia v konteksti ukrainsko-polskykh vzaiemyn (1929–1940 rr.) [Myron Korduba's Activities in His Warsaw Period of Life in the Context of Ukrainian-Polish Relations (1929–1940)] // Naukovi zapysky Ternopilskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seria: Istorii / Za zah. red. prof. M. M. Aleksievtzia. Ternopil, 2002. Vyp. 5. S. 125–130.
- Fedoriv I. Myron Korduba v istorii Ukrainy (kinets XIX – persha polovyna XX st.) [Myron Korduba in the History of Ukraine (Late 19th Century – First Half of 20th Century)]. Ternopil: Ternopil-Onlain, 2001. 127 s.
- Cheban M. Ukrainski vcheni na mizhnarodnykh naukovykh forumakh (1919–1939): orhanizatsiia, uchast, tematyka [Ukrainian Scientists at International Scientific Forums (1919–1939): Organization, Participation, Topics] // Ukraina–Polshcha: istorichna spadshchyna i suspilna svidomist. Lviv, 2017. Vyp. 10. S. 72–89.
- Yaruchyk O. Volodymyr Bonchkovskiy – rechnyk polsko-ukrainskoho kulturnoho zblyzhennia [Volodymyr Bonchkovsky, a Spokesman for Polish-Ukrainian Cultural Rapprochement] // Ukraina ta Polshcha: mynule, sohodennia, perspektyvy. 2013. T. 2. S. 117–119.
- Contributions a L`histoire de L`Ukraine au VII-e Congres international des sciences historiques, Varsovie aout 1933.
- Korduba M. Die Entstehung der ukrainishen nation // Contributions a L`histoire de L`Ukraine au VII-e Congres international des sciences historiques, Varsovie aout 1933. P. 19–67.
- Polski słownik biograficzny. T. 1. Z. 1. Krakow: Nakładem Polskiej Akademji uniejętności, 1935. 479 s.
- Polski słownik biograficzny. T. 4. Krakow: Nakładem Polskiej Akademji uniejętności, 1937. S. 163; 361–362.
- Polski słownik biograficzny. T. 5. Z. 21. Krakow: Nakładem Polskiej Akademji uniejętności, 1939. S. 105; 335–336; 366.
- Polski słownik biograficzny. T. 3. Krakow: Nakładem Polskiej Akademji uniejętności, 1937. S. 70–71; 261–262; 262–263; 329–334; 334–336; 336–337; 337–338.
- Polski słownik biograficzny. T. 2. Krakow: Nakładem Polskiej Akademji uniejętności, 1936. S. 262; 332.